

Regina Figuerola Rebull
Reus, 1918 – 1937
Bibliotecària

La curta trajectòria vital de Regina Figuerola transcorre tota a Reus, ciutat on va néixer, on va estudiar, on va treballar i on precoçment li fou arrabassada la vida.

Era filla de Josep Figuerola Barberà, empresari d'un taller de pintura i decoració, i de Regina Rebull Torroja, modista de professió que muntà un taller de confecció de vestits de dona, i que era germana de l'escultor Joan Rebull. El matrimoni tingué tres fills més: Maria, tres anys més gran que Regina, Josepa i Josep Maria, més petits.

La família quedà truncada sobtadament per la mort del pare, l'any 1930, quan tenia 53 anys. Tot i les dificultats econòmiques que suposava a l'època una situació de viduïtat, la mare, va tirar endavant la seva família amb el fruit del seu treball i volgué que les seves filles i el petit Josep Maria continuessin estudiant i seguissin la seva vocació professional.

La jove Regina, dotada d'una especial habilitat per al dibuix, estudià a l'Escola-Taller d'Art de Tarragona que codirigia el seu oncle Joan Rebull des de la seva creació l'any 1934. Alhora, ajudava en el taller de la seva mare i també s'incorporà a la biblioteca del Centre de Lectura en tasques d'auxiliar.

El nom de Regina Figuerola ha quedat vinculat per sempre al Centre de Lectura de Reus, a la seva biblioteca, una entitat i un servei de primer ordre que havien marcat una fita en el panorama cultural de la ciutat des de mitjan segle XIX. La biblioteca i la subscripció a diversos diaris era un dels objectius principals de la nova entitat; podríem dir que era la seva columna vertebradora, tal com consta al seu primer reglament, redactat l'any que es va crear, el 1859. La lectura era considerada com un important instrument de culturització, com ho prova el fet que les adquisicions i les donacions de llibres foren constants i enriqueren considerablement el fons bibliogràfic de l'equipament cultural en pocs anys. Des de 1897, a la nova seu del carrer Major, el que havia estat casalici dels marquesos de Tamarit, comprat i donat a l'entitat per Evarist Fàbregas l'any 1916, la biblioteca va veure incrementat el pressupost any rere any, i esdevingué un espai rellevant dins l'entitat cultural, moblat amb taules i prestatgeries de gran qualitat i disseny. Només per donar una dada força significativa, el 1923 els usuaris arribaren a 17.571. La biblioteca del Centre de Lectura s'havia convertit en una de les principals de Catalunya.

Sota la vocalia de Pere Cavallé i Pi, que considerava que el servei bibliotecari era cabdal a l'entitat, l'any 1935 s'amplià l'horari de la biblioteca, que abastava de 10 a 1 del matí i de 2 a 10 del vespre, i que incloïa els diumenges; a més es veia com a prioritari tenir al dia la catalogació dels llibres que hi entraven per tal de posar-los a l'abast dels socis lectors i dels estudiosos al més aviat possible. En aquest context trobem la jove Regina Figuerola exercint d'auxiliar de la biblioteca del Centre de Lectura. Hi va treballar de forma intermitent, fins que al maig de 1936 la directiva del Centre de Lectura decidí que la jove s'incorporés de forma continuada com a auxiliar del servei de biblioteca, ja que treballava *«molt a satisfacció dels seus superiors»*, com es llegeix a les actes de la directiva de 18 de maig de 1936. Això mostra el treball eficaç i diligent de la jove en la seva tasca a la biblioteca de l'entitat.

Les qualitats de Regina Figuerola havien de ser prou manifestes, atès que el Centre de Lectura exigia a les auxiliars de la seva biblioteca una preparació i una cultura de bon nivell. Així, a l'acta del concurs per a la provisió d'una plaça per a auxiliar de biblioteca convocat l'any 1934, consten les proves per les quals havien de passar les aspirants. La primera consistia en un qüestionari de cultura general; la segona era un dictat en català del llibre *Obres socràtiques menors*, del qual, a més, havien de fer un comentari escrit; la tercera era una traducció del francès; i la darrera consistia en la redacció d'una carta d'agraïment a un suposat donant de llibres i d'una altra en què s'instava un hipotètic lector a la devolució d'un llibre dels fons de préstec; finalment, les concursants havien de buscar un llibre concret a les prestatgeries de la biblioteca i classificar-ne cinc.

Durant els primers mesos de la Guerra Civil, el Centre de Lectura continuà tenint una vida corporativa amb una relativa normalitat. El servei de la biblioteca continuava sota la vocalia de Pere Cavallé i Pi, que vetllava perquè el seu funcionament no es veiés afectat per la situació bèl·lica i l'estretor del pressupost. La Junta Directiva acordà donar entrada franca a la biblioteca a tots els reusencs i les escoles obriren la matrícula; les seccions seguiren organitzant les seves activitats i les reunions periòdiques de la directiva van ser regulars i no es van interrompre fins al setembre de 1938. Foren temps trasbalsats en què el Centre de Lectura maldà per seguir actiu i va mantenir la seva independència en una nova i difícil situació. Els intents de les noves autoritats municipals de canviar la trajectòria de l'entitat foren neutralitzats per la bona entesa, els acords dels directius amb el Comitè Antifeixista que governava la ciutat.

Tanmateix, el curs de la guerra virà cap una direcció inesperada; els bombardeigs sobre la població civil es convertiren en una pràctica usual de l'aviació de l'exèrcit rebel formada pels avions bombarders del govern feixista d'Itàlia i el nazi d'Alemanya, que assetjaven Catalunya des de l'illa de Mallorca, en mans dels revoltats. Era una tàctica bèl·lica que agredia la moral i els béns materials de les poblacions de reraguarda. Reus patí el primer bombardeig el 9 d'abril de 1937; vora seixanta bombes caigueren a la zona del camp d'aviació i l'hort d'Olives. Aquell fet omplí de pànic i desconcert els habitants del municipi. El so de les sirenes alertant la proximitat d'avions enemics es convertí en un malson quotidià per a la població de la reraguarda. El perill es veia palpable, se sentia molt a prop. Efectivament, el tercer bombardeig caigué directament sobre la ciutat i afectà l'estació del Nord i el Reus Deportiu, si bé no hi hagué víctimes mortals. Tot i la situació extrema, la ciutat intentava continuar vivint en un ambient de certa normalitat.

El Centre de Lectura mantenia les portes obertes i la seva biblioteca seguia donant servei diari. El dia 17 de setembre de 1937, a tres quarts i mig de vuit del vespre, Regina Figuerola estava treballant a la seva taula, qui sap si elaborant alguna fitxa bibliogràfica, qui sap si servint algun llibre en consulta o fent un préstec, o endreçant llibres, quan campanes i sirenes van donar el toc d'alerta. Ella s'afanyà a retornar acuradament els llibres a les prestatgeries i no va ser a temps de res, una bomba impactà de ple en una ala de l'edifici, a la zona de la biblioteca on es trobava la bibliotecària. La seva germana Maria acudí al Centre intuïnt el pitjor i ella mateixa ajudà a desenrutar per alliberar el cos de la Regina. La contundència de la deflagració havia ferit greument la jove, que encara fou atesa in extremis a la farmàcia del carrer Major i, minuts després, pel doctor Ibarz, però el seu cos no va poder resistir les mortals ferides que acabaren amb la seva vida. Aquella bomba es va endur una dona que *<<tenia solament 19 anys, era una noia que tenia un tracte molt amable i un rostre angelical amb dues llargues trenes que accentuaven la seva joventut>>*, tal com la descriu un testimoni, aleshores un jove usuari de la biblioteca.

Era el primer bombardeig que produïa víctimes entre la població. Va fer el seu macabre recorregut travessant en diagonal la ciutat; afecta vora cinquanta edificis i provocà la mort de deu persones i al voltant de trenta ferits. La Guerra Civil espanyola va ser el primer conflicte del segle XX en el qual va aparèixer de forma generalitzada el bombardeig de ciutats i de la població civil, un fet que vulnerava el conveni internacional de la Haia de 1923, que prohibia i deslegitimava aquest tipus d'atacs. La violació d'aquestes normes, efectuada en el transcurs de la guerra de 1936-1939, havia de convertir-se en una pràctica habitual durant la subsegüent confrontació mundial i els posteriors conflictes bèl·lics a tot el planeta.

La consternació ciutadana fou immensa. L'Ajuntament de Reus convocà una sessió extraordinària per condemnar el fet i deixar constància del seu condol a les famílies afectades, a les quals donà suport eximint-les del pagament de les despeses funeràries, oferint una corona a les víctimes i disposant l'assistència de la banda municipal al seguici del funeral. L'enterrament va constituir una sentida manifestació de dol amb una participació massiva. Per acord exprés de la Junta Directiva del Centre de Lectura, tots els seus components anaren a acompanyar Regina Figuerola i li dedicaren una corona de flors com a acte de recordança i reconeixement de la seva tasca.

El fet també causà una gran commoció a la capital catalana on s'endegà una campanya de rebuig expressada en un manifest signat per un grup d'artistes i escriptors catalans i publicat a *La Vanguardia*

de 1 d'octubre de 1937 en què es feia referència a Regina Figuerola: «*La bibliotecaria murió en el cumplimiento de su deber. La cultura tiene también sus víctimas heroicas*», i en el qual es blasmà la destrucció d'una institució cultural, «noble hogar de la inteligencia y la cultura que ha sido maltratada y casi destruída por la aviación facciosa». Des del diari es féu una crida de solidaritat vers el Centre de Lectura: «*Catalunya no puede dejar abandonados a los reusenses en esta tragedia. [...] Invitamos a todos los catalanes a unirse a nosotros para ayudar a reconstruir su Centro*». La Presidència de la Generalitat de Catalunya, la Conselleria de Cultura i el Ministeri de Treball i Assistència Social de la República van adreçar a Reus una significativa quantitat de diners per refer les parts més malmeses pel bombardeig. El president del Centre de Lectura, Pere Balaguer, féu pública la voluntat de reconstruir l'entitat «perquè la idea destructiva fracassa si xoca amb la voluntat serena de tot un poble sensible a la perfecció de l'esperit».

Amb posterioritat a la Guerra Civil, el Centre de Lectura i la seva biblioteca tornaren a reobrir les portes. L'any 1968 la Junta Directiva de l'entitat, sota la presidència de Josep Blanch i Massó, decidí fer un acte d'homenatge en memòria de la jove bibliotecària víctima del bombardeig de 1937 dedicant-li una de les sales de lectura i consulta de la biblioteca. El seu nom plasmat sobre fusta, desperta la curiositat del visitant observador, així la periodista Margarita Rivière, quan visità la biblioteca del Centre de Lectura s'hi fixà i es va emocionar en conèixer la trista història de la jove bibliotecària.

El gran rètol on avui llegim «Sala Regina Figuerola» presideix un espai que li va ser propi, potser el més propi i estimat de la seva curta existència.

PUYOL TORRES, Carme, *Miralls de Lluna. Dones als espais urbans de Reus*. Ajuntament de Reus, 2008